

Martin Flodén
30 november 2008

Sysselsättningen i konjunkturedgången

Fler svenskar arbetade i oktober 2008 än i någon tidigare månad. Men krisen på finansmarknaderna börjar nu även påverka konjunkturläget. Varslen har duggat tätt de senaste veckorna, och sysselsättningen kommer att falla. Kan vi redan nu ana hur stort fallet blir, vilka branscher som drabbas värst, och var återhämtningen kommer att inledas? Blir det lika illa som under nittiotalskrisen, då sysselsättningen föll med nästan en halv miljon personer mellan 1991 och 1993?

Ofta dras paralleller just mellan den nuvarande krisen och nittiotalskrisen. Nittiotalskrisen hade liksom den nuvarande krisen sin inledning i en övervärderad fastighetsmarknad och medföljande problem i banksystemet. Nu liksom då verkar sysselsättningen först påverkas i verkstadsindustrin och byggsektorn. Men det finns också viktiga skillnader.

Under den förra krisen tvingades Riksbanken inledningsvis att försvara den fasta kronkursen genom att strama åt penningpolitiken med höjda räntor. När kronan släpptes fri i november 1992 kunde räntorna sänkas. Den snabbt fallande kronkursen gynnade exportsektorn. Sysselsättningen vände därför uppåt i verkstadsindustrin redan under 1994.

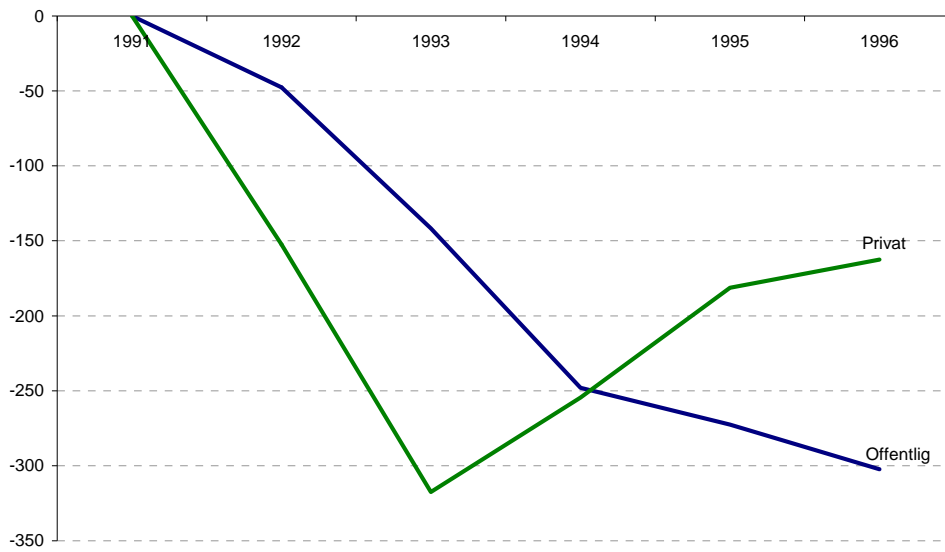
Till skillnad från förra krisen har Riksbanken nu inte behövt försvara en fast växelkurs. Kronan har fallit i värde och vi kan vänta fortsatta räntesänkningar från Riksbanken. Detta kommer åter att gynna exportsektorn, men eftersom konjunkturedgången är global är det dels svårt att tro att kronförsvagningen fortsätter, dels att den kronförsvagning vi hittills har sett är tillräcklig för att generera en snabb återhämtning.

I stället finns det nu anledning att se mer optimistiskt på utvecklingen i den offentliga sektorn. De offentliga finanserna var i dåligt skick när nittiotalskrisen bröt ut. Inledningsvis föll sysselsättningen huvudsakligen i den privata sektorn. Men den lägre privata sysselsättningen medförde ökade offentliga utgifter i kombination med lägre skatteintäkter. För att motverka en skenande statsskuld och för att återställa det internationella förtroendet för den svenska ekonomin framtvängdes omfattande åtstramningar i den offentliga budgeten. Lågkonjunkturen förlängdes och förvärrades därför av att sysselsättning i den offentliga sektorn föll kraftigt i mitten av nittioåret (se figur).

Efter flera år med stora överskott i statsbudgeten är utgångsläget nu mer gynnsamt. Det finns inget behov av åtstramningar i statsbudgeten, och det finns till och med utrymme att föra en expansiv finanspolitik. Redan i höstens budgetproposition aviserades skattesänkningar för nästa år. I takt med ökad arbetslöshet kommer utgifterna att stiga, och eventuellt får vi även se direkta stimulansåtgärder.

För kommuner och landsting är situationen lite mer problematisk, eftersom de måste planera för en balanserad budget. Det finns en risk att de liksom under nittiotalskrisen tvingas till besparingar och personalminskningar i spåren av konjunkturedgången. Men personalnedskärningarna kan undvikas om resurser överförs från statsbudgeten till kommuner och landsting. En sådan åtgärd är sannolikt den mest effektiva stabiliseringspolitik som regeringen nu kan genomdriva.

Sysselsättning i privat och offentlig sektor
(förändring från 1991, 1000-tal personer)

Källa: Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna

Den rejäla återhämtningen efter förra krisen skedde under andra halvan av nittiotalet då sysselsättningen i finans- och IT-sektorerna ökade kraftigt. Var hittar vi då de framtidsbranscher som kan leda oss ut ur den kommande lågkonjunkturen? Det är en fråga som varken politiker eller ekonomer är lämpade att svara på. Genom att tillåta åtminstone viss utslagning av branscher med strukturproblem ges förutsättningar för entreprenörer att identifiera och utveckla framtidens vinnare.

Martin Flodén är gästprofessor i nationalekonomi vid Stockholms universitet, och skribent på Ekonomistas.se.